Selçuk Ün. Sos. Bil. Ens. Der. 2020; (43): 1-15
- Eğitim Bilimleri / Araştırma -

Türkiye'de Öğretmen Yetiştirmenin Genel Kültür Meselesi*

Mustafa SAĞDIÇ**

ÖZ

Üniversitelerde genel kültürel eğitimi uluslararası literatürde genel eğitim (*general education*), çekirdek müfredat (*core curriculum)* veya liberal eğitim (*liberal education*) gibi kavramlarla ifade edilir ve çok kapsamlı bir içeriğe sahiptir. Genel kültür derslerinin en önemli amaçlarından biri, bölümün bilimsel derslerine geçmeden önce iyi bir temel oluşturmak için gerekli becerileri kazandırmaktır. Bu beceriler arasında yazılı ve sözlü iletişim, bilgi teknolojileri ve matematiksel düşünme yer alır. Genel kültür eğitiminin ikinci temel amacı ise öğrencilerin zihinlerini yeni akademik çalışma alanlarına açmaktır. Bu da disiplinlerarası ve özgür bir müfredat ile sağlanabilir. Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'de uygulanan öğretmen yetiştirme programlarındaki genel kültür eğitimini tarihsel bir bakış açısı ve uluslararası literatür ile değerlendirmektir. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımlarından doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın temel veri kaynağı, 1980 sonrası Yükseköğretim Kurulu tarafından geliştirilen eğitim fakülteleri lisans programları ve ders içerikleridir. Bu bağlamda 1983, 1998, 2006, 2013, 2017 ve 2018 lisans programları incelenmiştir. Dokümanlardan elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Türkiye'de eğitim fakültelerinin lisans programlarının güncellenmesi süreçlerinde akademik alan bilgisi ve öğretmenlik meslek bilgisi ile beraber öğretmen yetiştirmenin üç temel ayağından birini oluşturan genel kültür bilgisi en fazla ihmal edilen alan olagelmiştir. Mesleğinde başarılı bir öğretmenin yeterli bir genel kültür bilgisine sahip olması gerektiği çok çeşitli akademik çalışmalarda sürekli dile getirilmesine rağmen nasıl bir genel kültür eğitiminin verilmesi gerektiği konusu yeterince aydınlatılamamıştır. Bu çalışma sonunda ortaya konulan bulgular arasında; (1) Türkiye'de genelde üniversitelerde, özelde ise eğitim fakültelerindeki genel kültür dersleri temel bilgi ve becerileri kazandırmak için yeterli değildir. (2) Genel kültür dersleri çoğunlukla teorik derslerdir, uygulama derslerine yeterince yer verilmemiştir. (3) Genel kültür derslerinin yönetiminde çok başlılık söz konusudur ve koordinasyon sorunları yaşanmaktadır. (4) Genel kültür dersleri disiplinler arası yaklaşıma yeterince uygun değildir. Çalışmadan elde edilen bulgular ilgili literatür ile tartışılmış ve bazı öneriler geliştirilmiştir. Özellikle üniversitelerdeki genel kültür derslerinin öğretimi ile ilgili akademik çalışmaların artırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Genel Kültür, Öğretmen Yetiştirme, Eğitim Fakültesi

The General Culture Problem of Teacher Training in Turkey

ABSTRACT

General cultural education in universities is generally expressed in the international literature by concepts such as *general education*, *core curriculum* or *liberal education* and has a very comprehensive content. One of the most important aims of general culture courses is to provide the necessary skills to form a good foundation before moving on to the department's scientific courses. These skills include written and oral communication, computer and information technologies, and mathematical thinking. The second main purpose of general culture education is to open up students' minds to new academic study areas. This can be achieved through an interdisciplinary and free curriculum. The main objective of the study was to assess the general cultural education in teacher education programs implemented in Turkey through a historical perspective and international literature. In the research, document analysis method which is one of the qualitative research approaches was used. The main data source of the research was the teaching undergraduate programs and course contents developed by the Higher Education Council after 1980. In this context, 1983, 1998, 2006, 2013, 2017 and 2018 teaching undergraduate programs were examined. The data obtained from the documents were analyzed by content analysis technique. The findings obtained from these sub-themes were discussed by means of the relevant literature and field-specific evaluations were made. One of the most important reasons for the updates in the undergraduate programs of faculties of education was the fact that general culture education was ignored. The most important innovation made in 1998 programs is the addition of compulsory general culture courses in the 1982 program in addition to some elective general culture courses. After 1998, a program update was made again in 2006. In this update, increasing the number of general culture courses to 9 can be considered as one of the most positive decisions of the program development activities conducted in 2006.The undergraduate programs of the faculties of education were last updated in 2018. As of the third semester of undergraduate programs, elective courses have been added to each semester. In addition, common vocational knowledge courses as well as common general culture elective pools were established for all programs. General cultural education should be reorganized within the framework of concepts such as general education, core curriculum or liberal education as in developed countries. Multidimensionality in the management of general culture courses should be eliminated and coordinated from a center. Practical courses should be included more in general culture courses than theoretical courses. General culture courses should be re-evaluated according to the interdisciplinary approach. General culture courses should be determined and updated by taking into account the different student trends, interests and needs of the students. For this reason, courses should be established as elective

* Bu çalışmanın bir bölümü, 13-14 Aralık 2019 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen 6. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

** Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, orcid no: 0000-0001-9386-5908, msagdic@yildiz.edu.tr

Makalenin Gönderim Tarihi: 15.01.2020; Makalenin Kabul Tarihi: 23.01.2020

courses. Academic studies on general culture education should be increased in teacher training and especially in the context of higher education.

Keywords: General Culture Courses, Teacher Training, Faculty of Education

1. Giriş

Bir insan topluluğunun yüzyıllarca devam eden ortak yaşayışından doğan maddi ve manevi değerlerinin, birikimlerinin ve davranış biçimlerinin bütününe kültür denir (Korkmaz, 2007; 12-14). Genel kültür ise; bir taraftan dil, din, gelenek ve görenek, ahlâk kuralları, yemek vb. milli kültüre ait unsurları, diğer yandan küreselleşmenin etkisi altında şekillenen ve tüm insanları etkileyen genel bilgileri içine almaktadır. Böyle olunca genel kültür bilgisi, bir insanın yaşantısında gerekli yerel ve küresel boyutları olan bilgilerin tamamını kapsamaktadır. Bu nedenle eğitimle ilgili uluslararası alan yazında, genel kültür kavramı yerine *intellectual knowledge*, *world knowledge* ve *general knowledge* gibi kavramlar kullanılmaktadır. Pedagojik açıdan genel kültür bilgisi, öğretmenin mesleğini icra ederken karşılaştığı sorunları çözmede kullandığı alan ve pedagoji bilgisi dışındaki disiplinler arası bilgi ve becerilerdir (Gelen ve Özer, 2008; 43). Genel kültür bilgileri akademik alana ilişkin olay ve olguların açıklanmasında, disiplinler arası ilişkilerin kurulmasında, bilginin entegrasyonunda, somutluk-soyutluk, yakınlık-uzaklık, anlaşılırlık, güncellik gibi öğretim ilkelerinin yaşama aktarılmasında eğitim-öğretim yeterliklerinin ayrılmaz bir boyutunu oluşturur (Kuzu, 2013; 58). Eğitim sürecinde bir öğretmenden beklenen sadece temel alan bilgisine sahip olması değil; insanı, toplumu ve dünyayı ilgilendiren bir takım sorunları görebilmesi ve bunlara çözüm üretebilmek için geniş bir dünya görüşüne ve engin bir genel kültür bilgisine sahip olmasıdır (Şişman, 1999). Bu nedenle öğretmen adaylarına ulusal ve küresel kültürün seçkin örneklerini anlayıp yorumlamalarını, demokratik değer ve davranışlar geliştirmelerini, küresel rekabete göre hazırlanmalarını, çevre bilincine, teknolojik bilgi ve beceriye sahip olmalarını sağlayacak bir genel kültür eğitimi verilmelidir (Özcan, 2011; 46). Nitelikli bir genel kültür öğretim programı; küresel farkındalığı artırmak, kültürel mirası daha iyi tanımak, insan bilgisinin bölünmezliğini ve bilgilerin birbirine bağlı doğasını daha iyi anlamak için önemlidir (Freedman, 2001; 87). Bu nedenle genel kültür eğitimi, öğrencilere bütüncül düşünme, iletişim, nicel akıl yürütme ve eleştirel düşünme gibi yaşam boyu öğrenme için çok değerli beceriler geliştirmelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. (Nelson Laird ve Garver, 2010; 248; Huang, 2017; 88). Dolayısıyla etkili bir genel kültür eğitim programı, bireysel ve toplumsal sorunları kavrayabilme, üretken ve yapıcı bir kişiliğe sahip olabilme, teknolojik gelişmeleri takip edebilme ve vatandaşlık bilincine sahip olabilme gibi kazanımların elde edilmesine; bireyin sosyalleşmesine ve özellikle de iş hayatında başarılı olmasına yardımcı olur.

1.1. Üniversitelerde Genel Kültür Eğitimi

Üniversitelerdeki genel kültür eğitimi uluslararası literatürde çoğunlukla *general education* (genel eğitim), *core curriculum* (ortak müfredat) ya da *liberal education* (bireysel ve özgür eğitim) gibi kavramlarla ifade edilmektedir ve oldukça kapsamlı bir içeriğe sahiptir. Genel kültür eğitimini tanımlayan bu kavramlar, aynı zamanda üniversitelerdeki genel kültür eğitiminin farklı boyutlarına işaret etmektedir. Birçok üniversitede genel kültür eğitimi; genel entelektüel deneyimleri, tematik zorunlu dersleri, üst düzey gereksinimleri ve çekirdek müfredatı kapsamaktadır (AACU, 2009). Öncelikle üniversitedeki genel kültür öğretim programı, bölüm ya da program ayrımı yapılmaksızın tüm öğrenciler tarafından paylaşılan ortak bir öğretim programıdır. Ayrıca uzmanlık ve kariyer hazırlığının bir tamamlayıcısı olarak, *general education* dersleri öğrencilere çeşitli konularda (tarih, kültür, bilim ve matematik gibi) eğitimli bir vatandaş olmak için gerekli olduğu düşünülen dersleri tanımlamak için kullanılmaktadır (Nelson Laird vd., 2009; 66).

Genel kültür derslerinin en önemli amaçlarından birisi bölümün ana derslerine geçmeden önce sağlam bir temel oluşturmak için gerekli becerilerin kazandırılmasıdır. Bu beceriler arasında yazılı ve sözlü iletişim, bilgisayar ve bilişim teknolojilerini kullanabilme ve matematiksel düşünme öne çıkar. Lise eğitiminden sonra üniversiteye kayıt yaptıran öğrenciler doğrudan akademik alan derslerini almaya başladıklarında genel bilgi düzeyinde önemli sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Dolayısıyla üniversite eğitiminin ilk yıllarında bölüm derslerinden önce genel kültür eğitiminin uygulanmasının en önemli gerekçelerinden birisi lise eğitiminin eksiklerini telafi etmektir (Stearns, 2002; 44). Genel kültür eğitiminin ikinci temel amacı öğrencilerin zihinlerini yeni akademik çalışma alanlarına açmaktır. Bu da disiplinler arası ve özgür bir müfredat ile gerçekleştirilebilir. Başka bir ifade ile genel kültür eğitiminin ikinci temel boyutunu *liberal*

education oluşturur. Ancak liberal eğitim, bir öğretim programından ziyade bir eğitim felsefesini tanımlamak için kullanılmaktadır (AACU, 2002; 25). Bu eğitim felsefesi aynı zamanda demokratik bir eğitim ortamının oluşturulmasını gerektirmektedir. Liberal eğitim, gittikçe küreselleşen bir dünyada aktif bir katılım sağlamak, farklı kökenlerden insanlarla işbirliği yapabilmek ve rekabetçi ortamlarda başarılı olabilmek için giderek daha önemli hale gelmektedir (AACU, 2007). Ayrıca liberal eğitim, geçmişin kültürel kazanımlarıyla tanıştırmak ve öngörülemeyen bir geleceğin başarılarına hazırlamak iddiasındadır. Liberal eğitim, öğrencilerin bilgiyi organize etmek için kendi ilkelerini geliştirmelerine yardımcı olarak oldukça bağımsız bir bakış açısı kazanmalarına yardımcı olur (Freedman, 2001; 2). Dolayısıyla üniversitelerdeki genel kültür eğitiminin önemli bir amacı da öğrencileri mezuniyetten sonraki hayata hazırlamak ve özellikle iş hayatında farklı alanlardan, farklı kültürlerden insanlarla birlikte çalışabilmelerini sağlamaktır (Mcgowan, 2017; 252). Özellikle, öğrenciler mezun olduklarında, etkin iletişim, kültürel duyarlılık, etik ve estetik değerler, bilgi ve teknoloji okuryazarlığı, ilişkisel beceriler ve nicel okuryazarlık gibi temel bilişsel becerileri kişisel ve mesleki yaşamlarında uygulayabilmelidirler (Schejbal, 2017; 217). Bazı üniversiteler liberal bir eğitimi garanti edebilmek adına öğrencilerin bir uzmanlık alanı olmaksızın iki geniş çalışma alanından (beşeri bilimler ve doğa bilimler) birine kayıtlarını yapar. İlk bir ya da bir buçuk yıl boyunca genel kültür eğitimi verildikten sonra, kendi ihtiyaçlarına ve ilgi alanlarına göre uzmanlık programlarını seçme fırsatı verilir (Chen, 2011; Huang 2017; 86).

ABD'de bir üniversiteden mezun olabilmek için tüm öğrencilerin *genel education* kapsamındaki ortak temel dersleri almaları zorunludur. Bu dersler çoğunlukla seçmeli derslerdir (Zai III, 2015; 196). Yine bu genel kültür dersleri tek bir merkezden idare olunur. Bu merkez çoğu kere temel bilimler ya da fen-edebiyat fakülteleridir (*Faculty of Arts and Sciences*). ABD'de üniversiteye her gelen öğrenci genel kültür eğitimi veren bu fakültenin doğal öğrencisidir (Özcan, 2011; 75). Genel kültür kapsamı altındaki dersler çoğunlukla disiplinler arası bir içeriğe sahiptir. Öğrencilerin bu dersleri seçme sürecinde büyük bir esneklik söz konusudur.

Ayrıca üniversitelerde genel kültür derslerinin önemli bir kısmı ilk dört yıllık lisans eğitiminin ilk yıllarında verilir. Üniversiteler belirli bir akademik alanda uzmanlaşmanın gerçekleştirildiği kurumlar olsa da, çoğu üniversite ilk yılda geniş tabanlı bir temel eğitiminin doğal değerini kabul etmektedir (Levine, 2006). Benzer şekilde, yükseköğretimde hesap verilebilirliğin sadece akademik başarı ve mezuniyet oranlarına odaklanmaması, ayrıca genel bir eğitim yoluyla yaşam boyu öğrenmeyi hedefleyen geniş bilgi ve becerilerin ne ölçüde verildiğinin de değerlendirmesi önemlidir (Aloi vd., 2003). Üniversitenin ilk yılı çeşitli adaptasyon problemleri nedeniyle öğrenci başarısı açısından önemli riskler barındırır.

Genel eğitim müfredatı, üniversitelerdeki tüm fakülteler tarafından birlikte yürütülen bir müfredat olduğundan bu dersler üniversitenin dört bir yanındaki öğretim üyeleri tarafından yürütülmektedir (Henscheid vd., 2009; 280). Dersleri yürüten öğretim elemanları arasında çoğunlukla bir iletişim eksikliği de söz konusudur. Alana ilişkin uzmanlık derslerinin yürütüldüğü ileri sınıflarda öğrenciler çoğunlukla aynı mekânda ve aynı kişilerle dersleri takip ederlerken; genel kültür derslerinin yürütüldüğü ilk yıllarda sürekli farklı öğrencilerle birlikte ve farklı sınıf ortamlarında eğitim görürler. Dolayısıyla bu durum öğrencilerin üniversiteye uyum sürecinde yaşadıkları problemleri artırmaktadır. Bu nedenle genel kültür derslerinin söz konusu problemleri minimize edebilecek bir içeriğe sahip olması önemlidir. Fazla teorik ve yüksek başarı hedefleyen derslerden ziyade, etkili deneysel ve uygulamalı derslere daha fazla yer verilmelidir (Weller-Saam, 2019; 93). Yine genel kültür dersleri, yaparak ve yaşayarak öğrenme ilkesine uygun olarak düzenlenmelidir. Bu kapsamda bu dersler ile uzmanlık alan dersleri arasında bir entegrasyonun oluşturulması (Reichard, 2003; 61-62); genel kültür dersleri ile uzmanlık alan derslerinin yürütüldüğü fakülteler arasında sağlıklı bir koordinasyonun sağlanması gerekir. Ayrıca genel kültür derslerini yürüten öğretim elemanlarının deneyim sahibi kişilerden seçilmesi de öğrencilerin üniversiteye uyumu açısından ayrıca önemlidir. Oysa bu dersleri yürüten öğretim elemanlarının çoğunlukla profesör ve doçent gibi deneyimli öğretim elemanlarından ziyade, öğretim görevlisi ve okutman gibi çoğunlukla akademik deneyimi daha az öğretim elemanlarından oluştuğu görülmektedir.

Genel kültür dersleri çoğunlukla seçmeli derslerden oluşur ve belirli temalar altında gruplandırılmıştır. Bu temalar çoğunlukla belli disiplinlerle ilgilidir. Nitelikli bir genel kültür öğretim programı öğrencilerin

aynı tema altında benzer dersler seçmelerini önleyecek, farklı kategori ve içerikteki dersleri seçmeye zorlayacak şekilde oluşturulmak durumundadır (Hayırsever, 2017; 10).

Bir üniversiteden mezuniyet için gerekli yeterliliklerin toplumun ve piyasanın talepleri çerçevesince güncellenmesi halinde genel kültür öğretim programı kapsamında yeni ders taleplerinin oluşması söz konusu olacaktır. Ancak özellikle üniversite-sanayi işbirliği çerçevesinde ve piyasanın talepleri ile şekillenen modern üniversitenin araştırma ideallerinin sosyal ve beşeri bilimlerin gelişimini tehdit ettiği ve bu durumdan da özellikle genel kültür eğitiminin olumsuz etkilendiği önemli bir tartışma konusudur. Dolayısıyla sosyal ve beşeri bilimlere ilişkin bazı bölümlerin kapatılması, birleştirilmesi ya da piyasanın talepleri çerçevesince dönüştürülmesi bu durumun bir sonucudur (Kronman, 2007).

Türkiye'de tüm ülke çapındaki üniversitelerde Yüksek Öğretim Kurumu tarafından belirlenen ortak bir genel kültür öğretim programı söz konusudur. Bu programdaki derslerin çoğunluğu zorunlu derslerdir ve tüm ülke çapında zorunlu olarak okutulur. Türk üniversitelerindeki ortak zorunlu dersler; Türkçe, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, İngilizce ve Temel Bilgisayar Bilimleridir. Ayrıca mühendislik bölümlerinin ilk dönemlerinde genel eğitim kapsamında zorunlu matematik, fizik ve kimya dersleri okutulmaktadır. Yine bu mühendislik ve fen bilimlerine ilişkin bölümlerde zorunlu derslerin yanısıra toplam kredinin yaklaşık % 5'i kadar sosyal seçimlik derslere yer verilmektedir.

Öğretmen yetiştirmenin alan bilgisi ve öğretmenlik meslek bilgisi dışında üçüncü temel ayağını genel kültür bilgisi oluşturur (MBS, 1973). Türkiye'de modern anlamıyla ilk öğretmen okulu 1838'de devlete memur yetiştirmek amacıyla kurulan *rüşdiye* mekteplerinin öğretmen ihtiyacını karşılamak için 1848'de, İstanbul'da açılan ve üç yıllık öğrenim süresine sahip olan Darülmuallimîn'dir. 1869 *Maârif-i Umûmiye Nizamnâmesi* ile kurulan idâdî ve sultanilerin öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla 1891'de ise Darülmuallimîn-i Ali açılmıştır. Darülmuallimîn-i Ali, Cumhuriyet döneminde ilk olarak Yüksek Muallim Mektebi, ardından Yüksek Öğretmen Okulu isimleriyle 1978 tarihine kadar lise ve dengi okullara öğretmen yetiştirmiştir. 1980 Askeri Darbesinin ardından 1983'de çıkartılan 2809 sayılı yasa ile öğretmen yetiştiren tüm kurumlar Milli Eğitim Bakanlığından alınarak Yüksek Öğretim Kurumuna aktarılmıştır. Böylece Yüksek Öğretmen Okulları da Eğitim Fakültelerine dönüştürülmüştür.

1848'de ilk öğretmen okullarının kurulmasından günümüze kadar, öğretim programlarında tüm akademik alanlarda ortak olarak okutulan pedagoji derslerinin yanı sıra farklı isim ve içerikteki genel kültür derslerine de yer verilmiştir. Günümüzde ise Türkiye'de eğitim fakültelerindeki zorunlu genel kültür dersleri Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından belirlenmiş ve tüm fakültelerin lisans programlarında ortak olarak okutulan derslerdir. Öğretmen yetiştirmenin eğitim fakültelerine devredilmesinden sonra güncellenen lisans programlarında sürekli olarak öğretmen yetiştirmenin genel kültür bilgisi boyutunun zayıf kaldığı ve güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmasına rağmen yapılanlar bu konudaki sorunları çözmekte yetersiz kalmıştır. Ayrıca Türkiye'de öğretmen yetiştirmenin genel kültür boyutu ile ilgili çalışmalar oldukça yetersizdir. Ancak eğitim fakültelerinin lisans programları ile ilgili en son 2018 yılında güncellenen programlarda genel kültür kategorisinde önemli değişiklikler yapılmıştır (YÖK, 2018; 18). Dolayısıyla 2018 yılındaki sözü edilen güncellemenin ardından öğretmen yetiştirmenin genel kültür boyutunun tekrar tartışılması önemli hale gelmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı Türkiye'de öğretmen yetiştirme programlarında uygulanan genel kültür eğitimini tarihsel bir perspektif ve uluslararası literatür aracılığıyla değerlendirmektir. Öğretmen yetiştirmenin akademik alan bilgisi ve öğretmenlik meslek bilgisi ile beraber üç temel ayağından birini oluşturan Genel Kültür bilgisi Türkiye'de gerek program geliştirme süreçlerinde, gerekse yapılan akademik çalışmalarda en fazla ihmal edilen alan olmuştur. Dolayısıyla alan yazını incelendiğinde Türkiye'de bu kapsamda bir çalışmaya rastlanmamıştır.

1.3. Alt Problemler

1. Türkiye'de öğretmenlik lisans programlarının geliştirilmesi süreçlerinde genel kültür derslerine ne ölçüde yer verilmiştir?

2. Türkiye'de eğitim fakültelerindeki genel kültür dersleri hangi genel içeriklere sahiptir?

3. Türkiye'de eğitim fakültelerinin programlarında yer alan genel kültür dersleri, genel kültür eğitiminin temel amaçlarını karşılayabilecek nitelikte midir?

2. Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yaklaşımlarından doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi süreci beş aşamadan oluşmuştur; (1) dokümanlara ulaşma, (2) orijinalliğin kontrol edilmesi, (3) dokümanların anlaşılması, (4) verilerin analiz edilmesi ve (5) verilerin kullanılması (Forster, 1995; 151-152). Doküman incelemesi ile elde edilen verilerin çözümlenmesinde elde edilen dokümanların araştırmanın tek veri setini mi oluşturacağı, ya da gözlem ve mülakat gibi diğer veri toplama yöntemlerine gereksinim duyulup duyulmayacağına karar verilmesi önemli bir aşamadır. Bu sırada Türkiye'de uygulanan öğretmen yetiştirme programlarının araştırmanın tek veri seti oluşturmasına karar verilmiştir.

2.1. Verilerin Toplanması

Araştırmanın temel veri kaynağını 1980 sonrasında Yüksek Öğretim Kurumu tarafından geliştirilen *öğretmenlik lisans programları* ve *ders içerikleri* oluşturmuştur. 1980 sonrasının esas alınmasında, 1983'de çıkartılan bir yasa ile öğretmen yetiştiren tüm kurumların Milli Eğitim Bakanlığından üniversite bünyesine aktarılması, Yüksek Öğretmen Okullarının Eğitim Fakültelerine dönüştürülmesi ve bu tarihin öğretmen yetiştirmede bir dönüm noktası olması etkili olmuştur. Bu kapsamda 1983, 1998, 2006, 2013, 2017 ve 2018 öğretmenlik lisans programları incelenmiştir.

2.2. Verilerin Analizi

Dokümanlardan elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Bu süreçte dokümanlardan elde edilen veriler kavramsallaştırılmış, ardından bu kavramlara göre mantıksal bir çerçeve oluşturulmuş ve açıklayıcı temalar belirlenmiştir. Böylece verilerin içindeki gizli gerçeklerin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013; 227). Ayrıca ilgili öğretmenlik lisans programları ve ders içerikleri karşılaştırılarak benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koymaya çalışılmıştır. Son aşamada araştırmanın alt problemleri ile uyumlu olarak öğretmenlik lisans programları içinde genel kültür derslerinin yeri, genel kültür derslerinin içerikleri, genel kültür derslerinin genel kültür eğitiminin amaçlarını karşılayabilme düzeyleri şeklinde alt temalar belirlenmiştir. Bu alt temalardan elde edilen bulgular ilgili litaratür aracılığı ile tartışılarak alana özgü değerlendirmeler yapılmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

3.1. Türkiye'de Genel Kültür Derslerinin Öğretmenlik Lisans Programları İçindeki Yeri

Pedagoji bilgisi ve akademik alan bilgisi ile beraber öğretmen yetiştirmenin üç temel ayağından birini oluşturan genel kültür bilgisi, öğretmen yetiştirme programlarında en fazla ihmal edilen alan olagelmiştir. Bu nedenle özellikle eğitim fakültelerinin lisans programlarındaki güncellemelerin en önemli nedenlerinden birini göz ardı edilen genel kültür eğitiminin gerçekleştirilmesi oluşturmuştur (YÖK, 1998; 2007; 2018). Ancak eğitim fakültelerinde genel kültür eğitiminin başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesinin önündeki teorik engeller halen devam etmektedir.

Türkiye'de öğretmen yetiştirme programlarında genel kültür eğitimi çoğunlukla ortak ve zorunlu dersler aracılığıyla yürütülmeye çalışılmıştır. Çünkü *her öğretmen adayının ortak bir genel kültüre sahip olması* amaçlanmıştır (MEB, 1982). Bu nedenle de genel kültür kategorisinde uzun yıllar seçmeli derslere yer verilmemiştir. Ayrıca zorunlu derslerin adları ve içerikleri toplumsal ve siyasal dönüşüm dönemlerinde bazı önemli değişikliklere maruz kalmıştır. Özellikle cumhuriyet döneminde genel kültür eğitimi ulus devletin ideal vatandaşlarını yetiştirmede bir araç olarak görülmüştür. Esasen bu durum 1924'de uygulamaya konulan ve Türk eğitiminin ana omurgasını oluşturan Tevhid-i Tedrisat (Eğitim Birliği) yasasının bir yansıması olarak da değerlendirilebilir.

Türkiye'de öğretmen yetiştirme programlarında genel kültür derslerinin yer alması Osmanlı dönemine kadar uzanır. 1903-1904 tarihli Maarif-i Umumiyye Nezareti Salnamesine göre Darülmuallimin-i Aliye'nin Fünun ve Edebiyat şubelerinde ortak pedagoji dersi *Usûl-i tedrîs* dışında *Akaid, Ahlak, Fransızca, İlm-i servet-i milel* ve *Fenn-i mâlî* isimli ortak derslere yer verilmiştir (İlikli, 2010; 82). Âlî Şubesinin 1908 haftalık ders

programında ise ortak dersler; *Ahlak-Usûl-i tedrîs* ve *Fransızcadır*. Ayrıca rüşdiye mezunu olup bu okullara devam etmek isteyenlerden Türkçe'yi serbest okumaları, dört işlem yapabilmeleri, biraz da Farsça ve Arapça bilmeleri; rüşdiye çıkışlı olmayanlardan ise Türkçeyi serbest okumaları, dört işlemi, Farsça ve Arapça'yı yeterli derecede bilmelerinin yanı sıra adayların hatt ve imlâyı bilmeleri, orantılara kadar hesap yapabilmeleri, coğrafya, inşa ve geometri bilmeleri ve dolayısıyla asgari genel kültür bilgisine sahip olmaları bu okullara kabul şartları arasında yer almıştır (Takvimi Vakai 1291'den Akt. Becerikli 2019; 12-13). 1908'den sonra Dârülmuallimîn-i Âlî öğrencileri alan bilgisi ve bazı genel kültür derslerini Dârülfünûn'dan almaya başlamışlardır. Bu durum Türkiye'de öğretmen eğitiminde üniversite etkisi açısından bir başlangıç olarak değerlendirilebilir. Alan bilgisi ve bazı genel kültür derslerinin Dârülfünûn'dan alınmasının pedagoji derslerinin aksamasına neden olduğu konusunda özellikle Satı Bey tarafından getirilen yoğun eleştiriler hedefine ulaşmış ve 1911'de dersler yeniden Dârülmuallimîn'de verilmeye başlanmıştır (Satı, 1918). Ancak 1915'ten sonra alan bilgisi ve bazı genel kültür dersleri tekrar Darülfünundan alınmaya başlamış ve bu uygulama Cumhuriyet döneminde de uzun süre devam etmiştir.

Öğretmen yetiştirmede önemli değişiklikleri başlatan 1915 Nizâmnâmesi ile öğretmen yetiştiren kurumlarda, cumhuriyet döneminde de etkisini gösteren akademik yapılanmanın temelleri atılmış, bu kapsamda bölüm sayıları arttırılmış ve böylece alan öğretmenlerinin yetiştirilmesinde önemli bir başlangıç oluşturulmuştur (Becerikli, 2019; 19-20). Bölüm sayılarının arttırılması öğretmen yetiştirmede genel kültür eğitiminin de önemli hale gelmesinde etkili olmuştur.

Genel kültür dersleri öğretmen adaylarının kendi alan dersleri ve öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin dışındaki derslerden oluşmuştur. Öğretmen okullarının ilkokul bölümlerinde neredeyse tüm temel bilimlere ait dersler genel kültür boyutunda programlarda yer almıştır. 1932-1937 yılları arasında uygulanan ilköğretmen okulu programında *Tedris Usulü* adlı tek bir pedagoji dersi dışında *Edebiyat, Terbiye ve Ruhiyat, Felsefe-İçtimaiyat, İktisat, Tarih, Coğrafya, Riyaziye, Fizik-Kimya, Tabiiye, Hıfzıssıhha, Ecnebi Lisanı, Jimnastik, Resim, Elişleri, Askerlik, Musiki* ve *Laboratuvar* adlı dersler yer almıştır. Bu dersler dışında Askerlik dersine katılmayan kız öğrencileri için *Biçki-Dikiş, Ev İdaresi* ve *Çocuk bakımı* adlı dersler programa yerleştirilmiştir. 1937-1953 yılları arasında uygulanan ilköğretmen okulu programı ise önceki programa çoğunlukla benzemekle beraber, ek olarak pedagoji ve terbiye tarihi adlı eğitimle ilgili yeni dersler programa konulmuştur. 1970-74 ilköğretmen okulu programında ise öğretmenlik meslek bilgisi dersleri açısından önemli değişiklikler söz konusu olmuş ve programa Eğitim Sosyolojisi, Eğitim Psikolojisi, İlkokullarda Öğretim, İlkokullarda Yönetim gibi yeni derslere yer verilmiştir. 1980 sonrasındaki ilkokul öğretmenlikleri programlarında da temel bilimlere ait kapsamlı bir müfredatın yanısıra pedagoji derslerinin sayısı girerek arttırılmıştır. Dolayısıyla ilkokul öğretmenliği programlarında uzun yıllar ayrıca bir genel kültür eğitimi konusu gündeme gelmemiştir.

Yüksek Öğretmen Okullarında ise branşlaşma söz konusudur ve farklı branşlardaki öğretim programlarında bölümün kendi alan dersleri ve öğretmenlik meslek bilgisi dersleri dışında genel kültür kategorisindeki derslere yer verilmiştir. İstanbul Yüksek Öğretmen Okulunun 1967 tarihli Öğretmenler Kurul tutanağında okulun programında alan derslerinin yanı sıra genel kültür dersi olarak *Tarih, Felsefe, Coğrafya, Türkoloji, Kimya, Matematik, Zooloji, Botanik, Fizik* ve *Sanat Tarihi* ile *Diksiyon* dersinin okutulduğu anlaşılmaktadır (Becerikli, 2019; 56-57). 1975-1983 yılları arasında uygulanan 2 yıllık eğitim enstitülerinin haftalık ders programında ise *Türkçe-Kompozisyon, Düşünce Tarihi, Ekonomiye Giriş, Devrim Tarihi* ve *Yabancı Dil* gibi dersler yer almıştır (YÖK, 2007a). 9. Milli Eğitim Şurasında (1975), öğretmen yetiştirilmesinde önerilen genel kültür dersleri şunlardır: *Türkçe, Devrim Tarihi, Kültür Tarihi, Beden Eğitimi, Yabancı Dil* (Kuzu, 2013; 58). Eğitim enstitülerinde öğretim süresi 4 yıla çıkana kadar öğretmen adaylarına verilen toplam 96 saatlik dersin yaklaşık % 67,7'si alan bilgisi, % 11,4 öğretmenlik meslek dersleri ve % 18,7'si de genel kültür kategorisindedir (MEB, 1969; 26-28).

1980 Askeri Darbesi ülke siyasetini yeniden dizayn etme, sosyal ve kültürel alanın yanında eğitimi de baştanbaşa yeniden düzenleme girişiminde bulunmuştur. Bu kapsamda eğitim alanında yapılan düzenlemelerin başında 1981 yılında Yüksek Öğretim Kurumunun (YÖK) kurulması gelir. YÖK'ün kurulması ile üniversitelerin idari özerkliği ortadan kaldırılmış ve üniversiteler idari ve mali açıdan tek bir merkezden yönetilmeye başlanmıştır. Bu yeni durum üniversitelerdeki bilimsel çalışmaların yanı sıra eğitim ve öğretimi de derinden etkilemiştir. Ayrıca 1980 Askeri Darbesinin ardından öğretmen yetiştirme işi de

Milli Eğitim Bakanlığından (MEB) alınarak YÖK bünyesindeki Eğitim Fakültelerinin sorumluluğuna verilmiştir. Dolayısıyla öğretmen yetiştirme işi üniversite ortamında yapılmaya başlanmıştır. Öğretmen yetiştirme sorumluluğunun üniversitelere devredilmesi; öğretmen yetiştirmenin bir uzmanlık alanı haline gelmesi, bu alanda bilimsel bilgi üretilmesi ve birikim sağlanması adına önemli bir adım olmuştur (Özoğlu, 2010; 11).

1982 tarihli XI. Millî Eğitim Şûrasında öğretmenlik programlarında derslerin % 62,5'inin alan bilgisi, % 25'inin öğretmenlik meslek bilgisi (uygulama dâhil) ve %12,5'inin genel kültür derslerine ayrılması önerilmiştir (YÖK, 2007a; 20). Bu kapsamda hazırlanan ve 1983-1984 döneminde uygulanmaya başlanan programlarda toplam ders saatinin (ortalama 210 saat) yaklaşık % 60'ı alan bilgisi derslerine, % 12'si öğretmenlik meslek bilgisi derslerine ve % 26'sı genel kültür derslerine ayrılmıştır. Genel Kültür kapsamındaki derslerin % 57'sini (32 saat) Yabancı Dil dersi oluşturmuştur (YÖK 2007a: 163). Yabancı Dil dersleri dışında 8 saat Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, 8 saat Türk Dili, 8 saat Beden Eğitimi ve güzel sanat dallarından biri olmak üzere toplam 56 saat genel kültür dersi programda yer almıştır. Ancak yabancı dil dersleri çıkartıldığında esasen genel kültür ders saatlerinin oranı bir hayli düşmektedir. Ayrıca genel kültür kategorisinde seçmeli derslere yeterince yer verilmemiştir. Bu nedenle 1988 yılındaki XII. Millî Eğitim Şûrasında genel kültür derslerinin yeni bir yaklaşımla yeniden düzenlenmesi istenmiştir. Bu kapsamda *toplumu tanıma ve yöneltme bilimleri derslerinin artırılması (sosyoloji, felsefe, din ve ahlâk bilimleri, liderlik, sosyal tarih), kalkınma şuurunun yeni nesillere kazandırılması için öğrencilere çeşitli mesleklerle ilgili bilgiler verilmesi ve demokratik bir kişilik kazandırılması* için genel kültür programının takviye edilmesi istenmiştir. Yine aynı şurâda öğretmen yetiştirmenin üç temel boyutu olan alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi ve genel kültürün yanına bir de milli kültürün eklenmesi önerilmektedir.

1997'de Eğitim Fakültelerinin yeniden yapılandırılmasının ardından 1998'de lisans programları güncellenmiştir. Ancak bu programlarda da öğretmen yetiştirmenin genel kültür boyutu göz ardı edilmiştir (Kavcar, 2003). 1998 programlarında yapılan en önemli yenilik 1982 programındaki zorunlu genel kültür derslerine ek olarak bazı seçmeli genel kültür derslerine yer verilmiş olmasıdır. Dolayısıyla modern üniversitenin bir gereği olduğu savıyla seçmeli derslerin sayısı arttırılmıştır (YÖK, 1998). Ayrıca 1998'de ortaöğretim alan öğretmenlikleri tezsiz yüksek lisans düzeyine yükseltilmiştir. 1998-1999 eğitim-öğretim yılından itibaren ortaöğretim alan öğretmenleri için iki tür program uygulanmıştır. Birincisine göre Eğitim Fakültesinde ortaöğretim alan öğretmenliğini kazanan öğrenciler ilk yedi yarıyıl derslerini Fen-Edebiyat Fakültesinde alıp, başarı ile tamamladıktan sonra, lisans öğreniminin son yarıyılında eğitim fakültesinde öğretmenlik meslek bilgisi derslerini alarak lisans diploması almaya hak kazanmaktadırlar. Ardından yine bu öğrenciler ortaöğretim alan öğretmenliği için tezsiz yüksek lisans programına doğrudan kaydedilerek en çok iki yarıyılda tezsiz yüksek lisans mezunu olabilmektedirler. İkinci uygulama ise (4+1,5 yıl) üniversite sınavında alan fakültesini kazanıp, bölümünü başarıyla tamamlayan ve öğretmen olmak isteyen öğrencilerden tezsiz yüksek lisans şartlarını sağlayanlar için uygulanan ve lisans mezuniyetinden sonra en çok üç yarıyıl süren bir tezsiz yüksek lisans programıdır. İlk yedi yarıyılda alınan derslerin tamamı alan bilgisi ve genel kültür dersleridir ve Fen Edebiyat Fakültesinin ilgili bölümünden alınmaktadır. Dolayısıyla öğretmen yetiştirmenin üç boyutundan ikisini oluşturan alan bilgisi ve genel kültür dersleri Fen-Edebiyat Fakültelerinde alındıktan sonra öğrenciler Eğitim Fakültelerinden öğretmenlik meslek bilgisi derslerini alarak mezun olabilmektedirler.

1998'den sonra 2006 yılında yeniden bir program güncellemesi yapılmıştır. Bu güncellemede genel kültür derslerinin sayısının 9'a çıkarılması, 2006 yılında yürütülen program geliştirme çalışmalarının en olumlu kararlardan biri olarak değerlendirilebilir. Yine bu programda da seçmeli derslerin önemli olduğu vurgulanmış ve üniversitelerin kendi programlarına farklı genel kültür dersleri ekleyebilecekleri belirtilmiştir. Ayrıca genel kültür derslerine bölüm farklılıkları gözetilerek ağırlık verilmesi istenmiştir (YÖK, 2007a; 19). 2006-2007 akademik yılından itibaren uygulamaya giren öğretmen yetiştirme programlarında alan ve alan eğitimi dersleri % 50-60, öğretmenlik meslek bilgisi dersleri % 25-30 ve genel kültür dersleri % 15-20 oranlarındadır.

Eğitim fakülteleri lisans programları en son olarak 2018 yılında güncellenmiştir. 2018 programlarında öğretmenlik meslek bilgisi dersleri % 30-35, genel kültür dersleri %15-20 ve alan eğitimi dersleri de % 45-50 oranında yer almıştır (YÖK, 2018; 15). Lisans programlarının üçüncü döneminden itibaren her döneme

seçmeli dersler eklenmiştir. Ayrıca bütün programlar için ortak meslek bilgisi derslerinin yanı sıra, ortak genel kültür seçmeli ders havuzları oluşturulmuştur. Genel kültür kapsamındaki zorunlu ve seçmeli dersler, ilk defa program ayrımı yapılmadan fakülte dersleri olarak bütün öğrenciler için ortak olarak açılması kararlaştırılmıştır. Bu derslerin koordinasyonu için de fakülte dekanlıklarınca bir koordinatörlüğün oluşturulması istenmektedir. Genel kültür seçmeli derslerine yeni ders eklenmesi için YÖK onayına gerek duyulmamış ve de herhangi bir kısıt getirilmemiştir.

3.2. Türkiye'de Genel Kültür Derslerinin İçerikleri

Türkiye'de 1982'den günümüze kadar isimleri kısmi değişikliklere uğrasa da içerikleri değişmeden eğitim fakültelerinde okutulan zorunlu genel kültür dersleri Türk Dili, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi ile Yabancı Dil dersleridir. Bu derslere 1998'de ise Bilgisayar dersleri eklenmiştir.

Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersleri ilk defa, Ankara'da açılan Adliye Hukuk Mektebi'nde 1925'te *İhtilaller Tarihi*, ardından diğer yüksekokul ve üniversitelerde de *İnkılâp Dersleri* adı ile okutulmaya başlanmıştır (Ateş, 2000; 5). Öğretmen okullarının programlarına ise 1943 tarihinde girmiş, 1960 yılında *Türk Devrim Tarihi* adını almış, 1982'den sonra ise Eğitim Fakültelerinin tüm programlarında *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi* adı ile okutulmaya başlanmıştır. Ancak bu dersler 1930'lardan günümüze kadarki zaman dilimi içerisinde içerik açısından en önemli değişikliği 1980 Askeri Darbesinin ardından yaşamıştır. Yeni düzenlemeler cumhuriyetin tarihsel gelişiminin yanında özellikle Atatürkçülük konusu üzerinde yoğunlaşmıştır. Ayrıca yeni düzenleme ile İnkılâp Tarihi konuları Atatürk'ün ölüm yılı olan 1938 yılına kadar olan olaylar ile sınırlandırılmıştır. Darbe öncesinde okul programlarında okutulan 1938 sonrası döneme ait olan konular müfredattan tamamen çıkarılmıştır (Aktaş, 2011; 275). YÖK de 1981'de kurulur kurulmaz üniversitelerde Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi derslerini zorunlu hale getirmiş ve öğretim süresini de dört yıla çıkarmıştır. Yani dört yıllık bir lisans programının her döneminde Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi derslerinin okutulması zorunlu hale getirilmiştir. Bu süre YÖK Kanununun 5. Maddesinde 1991 yılında yapılan değişiklikle *tüm yükseköğretim kurumlarında Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Türk dili ve yabancı dil derslerinin en az iki yarıyıl olarak programlanması ve uygulanması* şeklinde alınan kararla güncellenmiştir. Günümüzde de bu ders lisans programının ilk iki döneminde 2'şer saatlik bir ders olarak okutulmaktadır. Ayrıca darbe döneminden farklı olarak Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi II dersinin içeriğine Atatürk'ün ölümünden sonraki dönem Türkiye tarihine ait konular *Atatürk'ten sonra Türkiye, Demokrat Parti'nin iktidar yılları, 1960 ve 1970'li yıllarda Türkiye ve 1960 sonrası Türkiye'nin dış politikası* başlıkları ilave edilmiştir (Aktaş, 2011; 266).

1980 öncesinde farklı üniversitelerde zorunlu genel kültür dersi olarak okutulan Türk Dili dersi YÖK'ün kurulması ile beraber tüm yükseköğretim kurumlarında okutulan zorunlu genel kültür derslerinden biri haline getirilmiştir. Türk Dili dersinin tüm yükseköğretim kurumlarında zorunlu genel kültür dersi olarak okutulmasının gerekçesi olarak ilk ve orta öğretimde Türkçe dersleri yeterli ölçüde ve nitelikte ele alınmadığı için üniversiteye gelen öğrencilerin, Türkçe'yi doğru ve güzel kullanma yeteneğini kazanamamış olmaları gösterilmektedir. Ayrıca Türk Dilinin son yüzyılda geçirdiği radikal değişim ve dönüşümler nedeniyle yaşadığı istikrarsızlık da bunun nedenlerinden biri olarak gösterilmektedir (Vural, 2007; 496). Öğretim süresi ilk olarak Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersi gibi 8 dönem olarak planlanan Türk Dili dersleri, 1991'den sonra ise en az iki yarıyıl olarak aynı şekilde güncellenmiştir. 1998'deki ve 2006 güncellemelerinde lisans programının ilk iki döneminde haftada 2 saat olarak okutulan bu derslerin adları Türkçe I- Yazılı Anlatım ve Türkçe II- Sözlü Anlatımdır. 2018 yılındaki son güncellemede ders saatleri haftada 3 saate çıkartılmış ve isimleri tekrar Türk Dili I ve Türk Dili II olarak düzenlenmiştir. Türk Dili I dersinin içeriği, yazılı ve sözlü anlatım; Türk Dili II dersinin içeriği ise akademik dilin kullanımı ve metin yazma şeklinde yeniden düzenlenmiştir.

1981'de YÖK'ün kurulmasının ardından, YÖK kanununun 5. maddesinde belirtilen ve tüm yükseköğretim programlarında ve de Eğitim Fakültelerinde okutulan zorunlu derslerden birisi de Yabancı Dil dersidir. Yabancı dil dersinin öğretim süresi ilk olarak Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi ve Türk Dili dersleri gibi 8 dönem olarak planlanmış, ardından 1991'de en az iki yarıyıl olarak güncellenmiştir. Yabancı dil derslerinin Türkiye'de öğretmen okullarında okutulması ise oldukça eskidir. İlk öğretmen okulları olan Darülmuallimin'in programlarından günümüze kadar tüm öğretmen yetiştirme programlarında Yabancı dil

dersleri zorunlu ya da seçmeli ders olarak yer almıştır. 1998'deki ve 2006 güncellemelerinde lisans programının ilk iki döneminde haftada 3 saat olarak okutulan Yabancı Dil derslerinin saatleri, 2018 yılındaki son güncelleme ile haftada 2 saate düşürülmüştür. Ayrıca 2018 yılındaki son güncellemede Yabancı Dil 1 ve Yabancı Dil 2 derslerinin içerikleri gramer ağırlıklı olmaktan çıkartılarak işlevsel dil becerileri kazandırma amacına yönelik olarak ve gündelik hayatla da ilişkilendirilerek güncellenmiştir (YÖK, 2018; 18).

1998 güncellemesi sırasında tüm öğretmen yetiştirme programlarına lisans eğitiminin ilk dönemlerinde okutulabilecek şekilde zorunlu Bilgisayar dersi konulmuştur. Bu ders yoluyla öğretmen adaylarının temel bilgisayar kullanma becerilerini kazanmaları ve bilgi teknolojilerini yakından tanımaları amaçlanmıştır. 2 saat teorik ve 2 saat uygulama olmak üzere haftada 4 saat olarak eklenen Bilgisayar dersleri, 2006 yılında 4 saat teorik ve 4 saat uygulama olmak üzere haftada 8 saate çıkartılmıştır. 2018 yılındaki son güncellemede Bilgisayar I ve Bilgisayar II adlı dersler programdan kaldırılarak Bilişim Teknolojileri adlı 3 saatlik yeni bir ders programa eklenmiştir.

2006 yılındaki eğitim fakülteleri lisans programlarının güncellenmesi sürecinde genel kültür kategorisinde seçmeli ders olarak Bilim Tarihi, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Etkili İletişim, Türk Eğitim Tarihi ve Felsefeye Giriş gibi dersler konulmuştur. Programın esnekliği çerçevesinde, fakülteler tarafından farklı genel kültür derslerinin okutabileceği ve bu derslerin de zaman içinde değiştirilebileceği belirtilmiştir (YÖK, 2006; 3).

2006'da yeni seçmeli genel kültür derslerinin programlara yerleştirilmesinde; *belli düzeyde genel kültüre ve bilisim teknolojisine yönelik bilgi ve becerilere sahip olan, bilimsel arastırma yapabilen ve yapılan arastırmalardan yararlanabilen, çok yönlü bir öğretmen adayının, çagdas egitimin gereklerini yerine getirmede daha basarılı olacağı* gibi gerekçeler ileri sürülmüştür. Ayrıca eğitim fakültesi lisans programlarına *Topluma Hizmet Uygulamaları* adlı yeni bir ders konulmustur. Tüm programlar için zorunlu olan bu derste, öğretmen adayları özellikle kendi akademik alanları dışında toplumun güncel sorunlarını göz önüne alarak çözüm üretmeye katkı sağlayabilecek projeler hazırlayacaklardır. Ayrıca, bu ders kapsamında; ögrencilerin, kongre, sempozyum, panel ve konferans gibi bilimsel etkinliklere izleyici, konusmacı ya da düzenleyici olarak katılması özendirilecektir (YÖK, 2006; 3). Topluma Hizmet Uygulamaları dersi, 2018 yılında da içeriği güncellenerek bütün programlarda ortak ders olarak yer almıştır (YÖK, 2018; 18).

2018 programında genel kültür kategorisinde yapılan en önemli değişiklikler seçmeli genel kültür dersleri ile ilgilidir. Bu dersler için tüm fakültede ortak bir seçmeli ders havuzu oluşturulmuştur. Bu dersler eğitim fakültesinin tüm programları için ortak derslerdir. 2018 programındaki Genel Kültür seçmeli dersleri: Bilim ve Araştırma Etiği, Bilim Tarihi ve Felsefesi, Bağımlılık ve Bağımlılıkla Mücadele, Mesleki İngilizce, İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi, Ekonomi ve Girişimcilik, Beslenme ve Sağlık, İnsan İlişkileri ve İletişim, Sanat ve Estetik, Geleneksel Türk El Sanatları, Kariyer Planlama ve Geliştirme, Türk İşaret Dili, Medya Okuryazarlığı, Türk Sanatı Tarihi, Türk Halk Oyunları, Kültür ve Dil, Türk Musikisi ve Türk Kültür Coğrafyası dersleridir. Genel Kültür seçmeli ders havuzuna Yüksek Öğretim Kurumunun onayı alınmadan, üniversitenin ilgili kurullarının onayı ile yeni bir ders eklenebilmektedir. Ayrıca genel kültür dersleri için fakülte yönetimi tarafından bir koordinatörlüğün oluşturulması istenmiştir. Öğretmenlik Meslek Bilgisi dersleri ile Genel kültür dersleri için farklı programlardan öğrencilerin her dönem seçebileceği şekilde haftalık ders programlarının oluşturulması ve derslerin dönemlerinin fakülteler tarafından değiştirilememesi programların sağlıklı bir şekilde devam ettirilebilmesi için gerekli görülmüştür (YÖK, 2018; 20).

4. Tartışma ve Sonuç

Türkiye'deki üniversitelerde genel kültür eğitiminin kapsamı oldukça sınırlıdır. Oysa gelişmiş birçok ülkede üniversitelerdeki genel kültür eğitimi *general education* (genel eğitim), *core curriculum* (ortak müfredat) ya da *liberal education* (özgür veya bireysel eğitim) gibi kavramlar çerçevesinde oldukça geniş bir içeriğe sahiptir. Başka bir ifadeyle genel kültür eğitimi öğrencinin kendi akademik alanının dışındaki tüm konuları içerebilecek şekilde düzenlenmiş disiplinler arası bir müfredat ile gerçekleştirilmektedir. Genel kültür eğitimi bireyin kendisi için gerekli olduğunu düşündüğü ve kendisini yetersiz hissettiği tüm konuları

kapsayacak geniş bir akademik özgürlük alanı oluşturmaktadır. Bu da genel kültür derslerinin seçmeli dersler olmasını ve liberal eğitim kapsamında ele alınmasını zorunlu kılmaktadır (Zai III, 2015; 196).

Türkiye'de uzun yıllar üniversite eğitimi içinde seçmeli genel kültür derslerine yer verilmemiştir. Öğretmen yetiştirme programlarında da seçmeli genel kültür dersleri yeterince yer almamıştır. Esasen programlardaki zorunlu ders yükünün gereğinden fazla olması nedeniyle öğretmen yetiştirmenin tüm boyutlarında seçmeli derslere zaman ayrılamadığı hususunda özeleştiriler de söz konusudur (MEB 1998: 4). Oysa öğretim programlarının Bologna sürecine uyum sağlamasının ön koşullarından birisi seçmeli ders sayısının artırılmasıdır. Bu kapsamda 2018'deki eğitim fakülteleri programlarında derslerin en az % 25'i seçmeli ders haline getirilmiş ve Bologna sürecine uyum sağlanmıştır. 2018 öncesinde bazı programlarda bir, hatta iki seçimlik dersin yer aldığı; kiminde ise herhangi bir seçimlik dersin olmadığı, bazı seçmeli derslerin de zorunlu-seçmeli derslere dönüştüğü ve seçmeli ders havuzlarında benzer içerikli, mükerrer çok sayıda dersin bulunduğu belirlenmiştir (Küçükahmet, 2007; 215). Dolayısıyla 2018 yılı programlarında genel kültür kategorisinde en önemli değişiklikler seçmeli dersler ile ilgili olmuştur. Genel kültür seçmeli derslerini fakülte içindeki farklı programlardan öğrencilerin her dönem seçebilecekleri şekilde ders programlarının oluşturulması amaçlanmıştır. Böylece genel kültür dersleri ile ilgili bir seçmeli ders havuzu oluşturulmuş ve seçmeli derslerin okutulduğu süre altı döneme çıkartılmıştır. Ayrıca 2018 yılı öğretmen yetiştirme programlarında toplam ders saatlerinin azaltılması da; öğretmen adaylarının kişisel gelişimlerine, sosyal ve kültürel faaliyetlere daha fazla zaman ayırabilmeleri anlamına gelmektedir.

Türkiye'deki üniversitelerde genel kültür eğitimi ortak müfredat (core curriculum) dersleri olarak da düşünülmemiştir. Türkiye'de genel kültür eğitimi tüm akademik alanların dışında tutulan bazı entelektüel konularla sınırlandırılmıştır. Oysa öğrencilerin kendi akademik alanının dışındaki diğer akademik alanlardan da ders alabilmesinin önündeki engellerin kaldırılması önemlidir.

2018 eğitim fakültesi programlarındaki toplam dersler arasında genel kültür dersleri % 15-20 oranında bir ağırlığa sahiptir (YÖK, 2018; 9). ABD'de çoğu üniversiteden mezuniyet için gerekli olan derslerin yaklaşık üçte birini *general education* dersleri oluşturur (Brint vd., 2009; Lattuca ve Stark, 2014; Wehlburg 2010). Genel kültür dersleri için % 15-20'lik bu oran yetersizdir. Ayrıca öğretmen adayları üzerine yapılan çeşitli çalışmalarda öğretmen adaylarının genel kültür bakımından kendilerini yetersiz gördükleri belirlenmiştir (Yılmaz, 2009; Karamustafaoğlu ve Yalnız, 2016). Ayrıca KPSS sınavlarında öğretmen adaylarının en başarısız olduğu alanların başında genel kültür alanı gelmektedir (YÖK, 2007b; 79).

2018 öğretmen yetiştirme programında yer alan genel kültür seçmeli dersleri ile öğretmen adaylarının KPSS sınavlarında karşılaştıkları Genel Kültür konuları arasında da bir uyumsuzluk söz konusudur. KPSS sınavlarda genel kültür konuları çoğunlukla Tarih, Türkiye Coğrafyası ve Vatandaşlık Bilgileri konularından oluşur. Özellikle KPSS genel kültür konularının ana başlıklarından Türkiye coğrafyası ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkili Eğitim Fakültesi genel kültür dersleri içinde bir ders bulunmamaktadır. Ayrıca yeni programda önerilen genel kültür seçmeli ders havuzundaki çok farklı içerikteki derslerin önemli bir bölümünün yürütülmesinde eğitim fakültelerinin öğretim elemanı yetersizliğinin söz konusu olması kuvvetle muhtemeldir.

Birçok ülkede öğretmen yetiştirmenin üç temel ayağından ikisini oluşturan akademik alan bilgisi ve genel kültür dersleri Fen-Edebiyat ya da Temel Bilimler fakültelerinde verilmektedir. Örneğin ABD'de alan bilgisi ve genel kültür derslerini bu fakültelerden alan öğrenciler öğretmen yetiştirme programlarına başvuru yapabilmektedir (Özcan, 2011; 75). Türkiye'de ise öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin yanı sıra temel alan bilgisi ve genel kültür derslerinin çoğunlukla Eğitim Fakülteleri bünyesinde yapılmaya çalışılması sürdürülebilir bir yaklaşım değildir. Temel alan bilgisi ve genel kültür derslerinin yürütülmesinde üniversitenin farklı fakültelerinden ve akademik alanlarındaki öğretim elamanlarından en etkin şekilde yararlanılması genel kültür ve alan bilgisi açısından yeterli öğretmenlerin yetiştirilmesi için çok önemlidir. Aksi halde mevcut durum genel kültür ve alan bilgisi yetersiz öğretmenlerin yetişmesine neden olmaktadır. Genel kültür ve alan bilgisi yetersiz bir öğretmen adayının ise çok iyi bir öğretmenlik meslek eğitimi alması söz konusu olamamaktadır (Özcan, 2011; 72). Dolayısıyla başta Fen-Edebiyat fakülteleri olmak üzere diğer fakültelerle etkili bir iletişim sağlanması, öğretmen yetiştirmede üniversite ve kampüs imkânlarından daha fazla yararlanılması, eğitim fakültelerinin de yapısı ve içeriğinin yeniden tartışılması ve bu konuda daha kapsamlı bir bakış açısının oluşturulması tekrar önemli hale gelmiştir.

Genel kültür kategorisindeki dersler çoğunlukla beceri temelinde geliştirilen alt kategoriler altında toplanır. Bu alt kategoriler ülkeden ülkeye, hatta üniversiteden üniversiteye ve zaman içinde değişmektedir. Günümüzde bu alt kategoriler; sözlü ve yazılı iletişim, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, problem çözme, bütüncül düşünme, bilimsel araştırma, disiplinler arası sentez, nicel okuryazarlık, demokratik ve etkin vatandaşlık, bilgi ve teknoloji okuryazarlığı, kültürel çeşitlilik, tarihsel perspektif, sosyal ve mekânsal analiz, doğa bilimleri, felsefi akıl yürütme, milli kültür ve değerler, liderlik, ekonomi, tarih, coğrafya, sosyal sorumluluk, küresel bakış, sağlıklı yaşam, beden eğitimi ve güzel sanatlar gibi başlıklarda toplanmıştır (Zeichner, 2000; Kramer, 2005; Humphreys, 2006; Nelson Laird vd., 2009; Özcan, 2011; Zai III, 2015; Benton ve Dan, 2015; Mcgowan, 2017; Huang, 2017; Hayırsever ve Kalaycı, 2017). Türkiyede ise genel kültür kategorisindeki dersler için alt kategoriler belirlenmemiştir. Oysa bu dersleri belirli temalar altında sınıflandırmamak, öğrencilerin benzer içerikli mükerrer ders seçmesine neden olabilmektedir. Nitekim lisans programlarında çok sayıda benzer içerikli derslerin açılmış olmasının getirdiği uyumsuzluk 2018 yılı program güncellemelerinin gerekçeleri arasında gösterilmiştir. Yine 2018 programlarında sözü edilen benzer içerikli çok sayıda ders açılmasını önlemek adına alan seçmeli ve meslek bilgisi seçmeli derslerin belirlenmesinde YÖK denetimi ve onayı aranırken, genel kültür derslerinde YÖK onayına gerek duyulmaması bir çelişki olarak dikkat çekmektedir. Dolayısıyla genel kültür dersleri için beceri temelli taslak alt kategorilerin geliştirilmemiş olması Türkiye'de daha önceden yaşandığı gibi genel kültür seçmeli ders kategorisinde benzer içerikli ders sayısının artmasına neden olabilecektir.

Türkiye'de YÖK tarafından merkezi olarak belirlenen zorunlu genel kültür dersleri tüm üniversiteler ve bölümlerde hemen hemen aynı içerikle okutulmaya devam etmektedir. Gelişmiş birçok ülkede, örneğin ABD'de genel eğitim kategorisindeki zorunlu dersler üniversiteler tarafından belirlenmekte ve her üniversitenin zorunlu dersleri içerik ve sayı bakımından farklılık göstermektedir. Ayrıca zorunlu genel kültür derslerine karşı öğrencilerin genellikle olumsuz bir tutum içinde oldukları bilinmektedir. Bu kapsamda bu derslerin kredileri sıfırlanmış ve sorunun çözümü adına çoğu üniversitede bu dersler uzaktan eğitim dersleri kapsamına alınmıştır. Yine bu dersler ile ilgili bazı üniversiteler öğrencilere muafiyet sınavları uygulayarak, bu kapsamdaki eğitim yükünden bir nevi kurtulmaya çalışmaktadırlar. Morris vd. (2015) uzaktan eğitimi, genel kültür derslerine karşı ilginin arttırılabilmesi için önemli bir alternatif olarak düşünmektedir.

Zorunlu genel kültür derslerinden Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersleri ile ilgili yapılan çalışmaların sonuçlarına göre, bu derslerin temel eğitimden itibaren tüm öğretim kademelerinde görüldüğü, aynı amaçlara sahip olduğu ve her kademede konuların tekrarlandığı belirtilmektedir (Safran, 2006). Ayrıca alan dersleriyle ilişki kurulamadığı için bu dersin öğrencilerde yeterince bir ilgi uyandırmadığı gibi, derslerin alınması bir formalitenin yerine getirilmesinden ibaret olarak görülmektedir (Arslan, 2005).

Öğrenciler ve öğretim üyeleri genel kültür eğitimini alan derslerinde karşılaşılan önemli konulardan uzaklaştıran bir *dikkat dağıtıcı ders* olarak görebilmektedirler (Fuess ve Mitchell 2011; 2). Lu-Liu vd. (2018) yaptığı çalışmada genel kültür derslerine karşı öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun öğrenme motivasyonunun düşük olduğunu belirlemiştir. Yine öğrenciler, bu dersleri veren bölümler ya da öğretim elemanları ile kendi bölümleri arasında hiçbir iletişimin olmadığından şikâyet etmektedirler (Schejbal, 2017; 217). Sözü edilen olumsuzlukları azaltmanın en kestirme yolu bu derslerin sayılarının ve içeriklerinin öğrenci taleplerine göre sürekli güncellenerek çoğunlukla seçmeli dersler haline getirilmesi ve bu kapsamda seçmeli ders sayısının artırılmasıdır. Seçmeli dersler konusundaki öğrenci eğilimlerini belirlemek için de öğrenci transkriplerinin sürekli analiz edilmesi önemlidir (Pitt vd., 2017; 173). Genel kültür derslerine ilginin artırılabilmesi için öğrenci eğilimlerini belirlerken, üniversite öğrencilerinin manevi gereksinimlerinin de karşılanması gerekir. Bu kapsamda örneğin Harvard Üniversitesi genel eğitim müfredatını *Kültür ve İnanç* kategorisini içerecek şekilde düzenlemiştir. ABD'deki birçok üniversite de öğrencilerin dini ve manevi gereksinimleri kapsamında akademik personel istihdam etmektedir (Kirk Kuwaye ve Sano Franchini; 2015; 101-102). Ayrıca genel kültür derslerinin, değer eğitimindeki rolü önemlidir (Anderson vd., 2007; 163).

Ayrıca öğrencilerin yeni fikirlere açık olabilmesi için onların entelektüel rahatlık sınırlarının olabildiğince genişletilmesi önemlidir. Bu yaklaşım yenilikçiliğin ve yaratıcılığın disiplinler arasındaki sınırlarda ortaya çıktığı inancına dayanır (Pit vd. 2017; Freedman 2001). Ayrıca genel kültür müfredatı içinde mühendislik, tıp, hukuk, eğitim vb. birbirinden oldukça farklı bölümler tarafından kendi alanları dışındaki öğrencilerin

seçebileceği disiplinler arası içerikte dersler de oluşturulabilmektedir (Fagette vd., 2013). Disiplinler arası bir genel kültür eğitimi için de özellikle *stem* temelli yaklaşımlar önemli bir çözüm yolu olabilir (Stieha vd., 2016). Ayrıca çok kapsamlı ve esnek bir genel kültür müfredatının çift ana dal olanakları ile birlikte ele alınması da ayrıca önemlidir.

Fakülteler toplumun ihtiyacı olan *çok yönlü* insan gücünü ve özellikle de çok yönlü öğretmenleri yetiştirebilmek için geniş bir genel kültür eğitimi müfredatına sahip olmalıdırlar. Çünkü 21. yüzyıl üniversitelerinden çok yönlü, sorumlu ve katılımcı vatandaşlar yetiştirmesi beklenmektedir (Thompson vd., 2015). Ayrıca günümüzdeki yükseköğretimin temel amacı, öğrencileri bir meslek için hazırlamaktan önce onları bir aydın olarak yetiştirmek, bir entelektüel yapmaktır. Bir üniversite ne yalnızca meslek kazandıran bir kurum, ne yalnızca sosyal sermaya olarak nitelikli ve gerekli insan üretim tesisi, ne yalnızca bir araştırma kurumu ve ne de yalnızca bir öğretim kurumudur. Tüm bunların dengeli ve koordineli bir şekilde yürütüldüğü kurumlardır. Ayrıca ABD yükseköğretimin başarısı üniversitelerin idari ve mali açıdan özerk yapısı ile açıklanmaktadır (Bingöl, 2012). Türkiye'de ise YÖK sistemi nedeniyle üniversitelerde esnekliğe yeterince izin verilmediği bilinmektedir. Bu nedenle, öğretmen eğitiminde de tek tip model yerine çeşitliliğe izin veren dinamik bir yapıya geçiş yapılması acilen gerekli görülmektedir (Özcan, 2011; 3). Öğretmen eğitiminin en önemli boyutlarından biri olan genel kültür eğitimininde niteliğin artırılması da ancak bu yolla sağlanabilecektir.

Ayrıca Türkiye'de ve dünyada özellikle gençliğin siyasete ve demokratik süreçlere katılımında önemli oranda azalmalar olduğu bilinmektedir (Memursen 2013; Maloyed 2016). Genel kültür eğitimi aynı zamanda öğrencilerin demokratik süreçlere katılımlarını artırmayı hedeflemektedir. Bunun için de bu derslerin proje temelli, problem temelli ve kampüs yaşamıyla ilgili yer temelli bir takım uygulama etkinlikleri içermesi öğrencilerin farklı ırk, etnik, dini ve ekonomik geçmişe sahip kişilerle tanışarak aktif demokratik katılım sağlamalarına katkı sağlayabilir. Çünkü öğrencilerinin büyük bir ekseriyeti farklı kültürel altyapıya sahip bu kadar çok insanla ilk defa üniversitede karşılaşmaktadırlar.

Sonuç olarak Türkiye'de öğretmen yetiştirmede genel kültür eğitimi ile ilgili bazı öneriler ileri sürülmüştür:

1- Genel kültür eğitimi gelişmiş ülkelerde olduğu gibi *general education* (genel eğitim), *core curriculum* (ortak müfredat) ya da *liberal education* (özgür veya bireysel eğitim) gibi kavramlar çerçevesinde yeniden düzenlenmelidir.

2- Genel kültür dersleri beceri temelli alt kategoriler altında toplanmalı ve öğrencilerinin kapsamlı bir genel kültür eğitimi için mükerrer ders almalarının önüne geçilmelidir.

3- Genel kültür derslerinin yönetiminde çok başlılık ortadan kaldırılmalı ve bu dersler bir merkezden koordine edilmelidir.

4- Genel kültür dersleri içinde teorik derslerden ziyade uygulamalı derslere daha fazla yer verilmelidir.

5- Genel kültür dersleri disiplinler arası yaklaşıma göre yeniden değerlendirilmelidir.

6- Genel kültür dersleri çok farklı öğrenci eğilimleri, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınarak belirlenmeli ve güncellenmelidir. Bu nedenle dersler çoğunlukla seçmeli ders olarak oluşturulmalıdır.

7- Fakültelerdeki genel kültür dersleri ile merkezi sınavlardaki genel kültür konuları arasındaki derin fark ortadan kaldırılmalıdır.

8- Öğretmen yetiştirmede ve özellikle yükseköğretim kapsamında genel kültür eğitimi ile ilgili akademik çalışmalara ağırlık verilmelidir.

Kaynakça

Aktaş, E. (2011). "*12 Eylül 1980 askeri darbesi ve tarih öğretimine etkisi"*, Yayımlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı.

Aloi, L. S., Gardner, W. S. ve Lusher, L. A. (2003). "*A Framework for Assessing General Education Outcomes within the Majors*", Journal of General Education, 52 (4): 237-252.

Anderson M. W., Teisl, M., Criner, G., Tisher, S., Smith, S., Hunter, M., Norton, S. A., Jellison, J., Alyokhin, A., Gallandt, E., Haggard, S. ve Bıcknell E. (2007). "*Attitude Changes of Undergraduate University Students in General Education Courses*", The Journal of General Education, 56 (2): 149-168.

Arslan, A. (2006). İnkılap Tarihi Derslerinde Başarı Nasıl Sağlanır?. İlk ve Orta Öğretim Kurumlarında Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi: Mevcut Durum Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Ed. M. Saray ve H. Tosun (ss. 65-71). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Aslan, B., Günal, H. ve Koçoğlu, Y. (2017). "*Eğitim Fakültesi Öğretim Üyelerinin Öğretmen Yetiştirme Sistemine Yönelik Düşünceleri*", Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi, sayı: 16, s. 1-19.

Association of American Colleges and Universities (AACU). College Learning for the New Global Century: A Report from the National Leadership Council for Liberal Education and America's Promise, Washington, D.C., Author, 2007.

Association of American Colleges and Universities (AACU). Trends and Emerging Practices in General Education: Based on a Survey among Members of the Association of American Colleges and Universities Conducted by Hart Research Associates. Washington, D.C., Hart Research Associates, 2009.

Association of American Colleges and Universities (AACU). Greater Expectations, Washington, DC, National Panel Report, 2002.

Ateş, Toktamış. Türk Devrim Tarihi, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2000.

Aypay, A. (2003). "*Yükseköğretimin Yeniden Yapılandırılması: Sosyo-Ekonomik ve Politik Çevrelerin Üniversitelerde Kurumsal Adaptasyona Etkileri"*, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi sayı: 34, s. 194-213.

Becerikli, S. (2019). "*Öğretmen yetiştirmede İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Modeli (1924-1978)"*, Yayımlanmamış doktora tezi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı.

Benton, Stephen L. ve Dan Li. Teaching Methods Associated with Student Progress in General Education Courses, IDEA Research Report, The IDEA Center, 2015.

Bingöl, B. (2012). "*Üniversite Özerkliğinin Değişen Tanımı ve Üniversitelerin Yeniden Yapılandırılması*", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 2 (2): 39-75.

Brint, S., Proctor, K., Murphy, S. P., Turk-Bicakci, L. ve Hanneman, R. (2009). "*General Education Models: Continuity and Change in the U.S. Undergraduate Curriculum, 1975-2000*", Journal of Higher Education, sayı: 80, 605-642.

Cepeda, Rita M. Regulations: Distance Education. Third Reading, Action Scheduled, 1994.

Chen, X. (2011). "*General Education Reform and its Implications for Student Learning: The case of Yuanpei Program of Peking University in China*", Higher Education Research in Nagoya University, sayı: 11, s. 231-52.

Fagette, P., Chen, S. J., Baran, G. R., Samuel, S. P. ve Kiani, M. F. (2013). "*Engineering a General Education Program: Designing Mechanical Engineering General Education Courses*", Innov High Educ, sayı: 38, s. 117-128.

Forster, N. (1994). The Analysis of Company Documentation. Qualitation Methods in Organizational Research: A Practical Guide, C. Cassell ve G. Symon, (ss. 147-166). London: Safe Publications.

Freedman, James Oliver. Idealism and Liberal Education, University of Michigan Press, ProQuest Ebook Central, 2001. [Online] Available at: <http://ebookcentral.proquest.com.>, [Erişim tarihi: 27.09. 2019].

Fuess, S. M. Jr. ve Nancy D. M. (2011). "*General Education Reform: Opportunities for Institutional Alignment*", Journal of General Education, 60 (1): 1-15.

Hayırsever, F. ve Kalaycı, N. (2017). "*A Comparative Analysis of General Culture Courses within the Scope of Knowledge Categories in Undergraduate Teacher Education Programs, Turkey and the USA*", Educational Research and Reviews, 12 (1): 1-18.

Henscheid, J., O'rourke, M. ve Williams G. (2009). "*Embedding the Humanities in Cross-Disciplinary General Education Courses*", The Journal of General Education, 58 (4): 279-295.

Huang, F. (2017). "*Transfers of General Education from the United States to East Asia: Case Studies of Japan, China, and Hong Kong*", The Journal of General Education, 66 (1-2): 77-97.

Humphreys, Debra. Making the Case for Liberal Education, Washington, D.C., Association of American Colleges and Universities, 2006.

İlikli, Y. (2010). "*Osmanlı'dan Cumhuriyet'e öğretmen yetiştirme sorunu (Darülmuallimin ve Darülmuallimatlardan Öğretmen Okullarına"*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı.

Karamustafaoğlu, S. ve Yalnız, S. (2016). "*8. Sınıf Öğrencilerinin Genel Kültür Seviyelerinin Belirlenmesi*", Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi 6 (2): 303-322.

Kavcar, C. (2003). "*Cumhuriyet Döneminde Dal Öğretmeni Yetiştirme*", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi 35 (1-2): 1-14.

Kirk-Kuwaye, M. ve D. Sano-Franchini (2015). "*Why Do I Have to Take This Course?, How Academic Advisers Can Help Students Find Personal Meaning and Purpose in General Education*", The Journal of General Education, 64 (2): 99-105.

Korkmaz, Z. (2007). Dil Nedir?, Türk Dili ve Kompozisyon, Z. Korkmaz, A. B. Ercilasun, T. Gülensoy, İ. Parlatır, H. Zülfikar ve N. Birinci (ss. 1-46). Ankara: Ekin Basın Yayın Dağıtım.

Kramer P. I. (2005). "*Systemwide Assessment of Utah's General Education Courses*", Assessment Update, 17 (2): 4-7.

Kronman, Anthony Townsend. Education's End: Why Our Colleges and Universities Have Given up on the Meaning of Life, New Haven, Yale University Press, 2007.

Kuzu, T. S. (2013). "*Öğretmen Adaylarının Okumaya Karşı Tutumları ile Genel Kültür Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi*", Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi, 2 (6): 55-72.

Lattuca, L. R. ve Stark, J. S. (2014). External İnfluences on Curriculum: Sociocultural Context. Introduction to American Higher Education, Ed. S. R. Harper ve J. F. L. Jackson (ss. 93-128). New York: Routledge.

Levine, Donald. Powers of the Mind: The Reinvention of Liberal Learning in America, Chicago, University of Chicago Press, 2006.

Levy, David A. Tools of Critical Thinking: Metathoughts for Psychology, Boston, Allyn and Bacon, 2007.

Libby V. M., Wu, S. S. ve Finnegan, C. L. (2005). "*Pradicting Retention in Online General Educaition Courses*", The American Journal of Distance Education, 19 (1): 23-36.

Lu, F., Liu, Z. ve Liu, Z. (2018). "*Smart phone endowed intelligent teaching for university general education curriculum in China*", IEEE International Conference on Teaching, Assessment, and Learning for Engineering (TALE), Wollongong, Australia, 04-07 December.

Maloyed, C. L. (2016). "*Actionable Data Projects: Social Science and Service-Learning in General Education Courses*", Journal of Political Science Education, 12 (2): 115-127.

Mcgowan, V. (2017). "*Higher Education Institutional Transparency of General Education Competencies, Assessment Measures, and Analysis of Assessment Data*", The Journal of General Education, 66 (3-4): 252-282.

Memursen, (2013). Türkiye'de Gençlik Profili Araştırması, Stratejik Düşünce Enstitüsü, [Online] Mevcut: <http://gencmemursen.org.tr/yayinlar/genclikarastirma.pdf >, [Erişim tarihi: 11.10.2019].

Mevzuat Bilgisi Sistemi (MBS) (1973). 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, 5101-5113, [Online] Mevcut: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>, [Erişim tarihi: 09.09.2019].

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (1982). Onbirinci Milli Eğitim Şurası, [Online] Mevcut: <http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_10/02113508_11_sura. pdf>, [Erişim tarihi: 17.8.2019].

Nelson Laird, T. F., Niskodé-Dossett, A. S. ve Kuh, G. D. (2009). "*What General Education Courses Contribute to Essential Learning Outcomes*", The Journal of General Education, 58 (2): 65-84.

Nelson Laird, T. F. ve Garver, A. K. (2010). "*The Effect of Teaching General Education Courses on Deep Approaches to Learning: How Disciplinary Context Matters*", Res High Educ, sayı: 51, s. 248-265.

Özcan, Mustafa. Bilgi Çağında Öğretmen Eğitimi, Nitelikleri ve Gücü Bir Reform Önerisi, Ankara, Türk Eğitim Derneği, 2011.

Özoğlu, M. (2010). Türkiye'de öğretmen yetiştirme sisteminin sorunları, *Seta Analiz*, [Online] Mevcut: <https://www.setav.org>, [Erişim tarihi: 19.8.2019].

Pitt, R., Laster Pirtle, W. N. ve Metzger, A. N. (2017). "*Academic Specialization, Double Majoring, and the Threat to Breadth in Academic Knowledge*", The Journal of General Education, 66 (3-4): 166-191.

Reichard, G. W. (2003). "*The Chocies Bedora Us: An Adminisrrator's Perspective on Faculty Staffing and Student Learning in General Education Cources*", New Directions for Higher Education, sayı: 123, s. 61-69.

Safran, M. (2006). İnkılap Tarihi Öğretiminde Yaklaşım Sorunları. Tarih Eğitimi Makale ve Bildiriler, (ss. 99-111). Ankara: Gazi Kitapevi.

Schejbal, D. (2017). "*General Education Reconsidered*", The Journal of General Education, 66 (3-4): 217-234.

Stearns, P. (2002). "*General Education Revisited, Again*", Liberal Education, 88 (1): 42-47.

Thompson, C. A., Eodice, M. ve Tran, P. (2015). "*Student Perceptions of General Education Requirements at a Large Public University: No Surprises?*", Journal of General Education, 64 (4): 278-93.

Vural, H. (2007). Üniversitelerde Okutulan Türk Dili Dersi Üzerine. Türk Dili (ss. 496-503). Ankara: TDK Yayınları.

Wehlburg, C. M. (2010). "*Integrated general education: A brief look back*", New Directions for Teaching and Learning, sayı: 121, s. 3-11.

Weller N. M. ve Saam, J. (2019). "*A Case Study on Experiential Learning in a First-Year General Education Course*", Journal of the Scholarship of Teaching and Learning, 19 (1): 86-95.

Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) (1998), Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları, [Online] Mevcut: <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar>, [Erişim tarihi: 2.5.2019].

Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) (2006), Eğitim Fakültelerinde Uygulanacak Yeni Programlar Hakkında Açıklama, [Online] Mevcut: <http://www.yok.gov.tr.>, [Erişim tarihi: 05.06.2019].

Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) (2007), Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri 1982-2007, [Online] Mevcut: <http://www.yok.gov.tr.>, [Erişim tarihi: 15.05.2019].

Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) (2018), Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Zai III, R. (2015), "*Reframing General Education*", The Journal of General Education, 64 (3): 196-217.